

SLOVENEK

Političen list za slovenski narod.

Pe pošti prejemam:

za
celo leto naprej 26 K — h
pol leta » 13 » — »
četrt » 6 » 50 »
mesec » 2 » 20 »

V upravnishvu prejemam:

za
celo leto naprej 20 K — h
pol leta » 10 » — »
četrt » 6 » — »
mesec » 1 » 70 »

Za pošiljanje na dom
20 h na mesec.

Naročnine in inzerate
sprejema upravništvo v
Katol. Tiskarni Kopitar-
jeve ulice št. 2.

Rokopisi se ne vračajo,
nefrankovana pisma ne
vsprejemajo.

Uredništvo je v Seme-
niških ulicah št. 2, I, 17.

Izhaja vsak dan, izven
nedelje in praznike ob
pol 6. uri popoldne.

Štev. 43.

V Ljubljani, v ponedeljek, 23. februarja 1903.

Letnik XXXI.

Društveni domovi.

II.

Kjer ni obrestovanje zazidane glavnice zagotovljeno, naj se nikar ne zida. Ljudje se poprej tolažijo, da se bo stanovanje lahko oddalo, da bodo prišli tujci, in zazidajo ti-sočake po nepotrebnem. Konec je potem velik primankljaj vsako leto, sramota pred svetom in razpad organizacije. Napačno je tudi, če se zidajo posebne hiše za Marijine družbe; posebej zopet za kmetijsko društvo, posojilnico, ognjegasce i. t. d. Tako se cepijo moči, stroški se po nepotrebnem množe; posebnega uspeha pa vendar ne bo, ker ni vse med sabo spojeno v eno celoto, kakor bi moralo biti. Kjer se ne more precej za-četi, naj se raje nekoliko počaka, ker bolje je malo odložiti, kakor s prezgodnjim za-četkom izpodkopati podlago. V nekaterih krajih so se odločili za nakup stare hiše. Če je hiša res v ugodnem kraju, kakor se to zgodi v mestih, trgih ter večjih vaseh, in se resnično po ceni dobi, se mora to odobra-vati. Splošno pa gotovo ne bo za naš dru-štveni razvoj ugodno, če bi se kupovale stare hiše, ki so imele čisto drug namen, kakor ga imajo naša društva. Brez dvoma bo treba znotraj vse predelati, in še potem ostane na-vadno le nekaj zaduhlih lukenj, ki niso za rabo. Pritožujejo se povsod nad vlago, nad neprimernimi prostori, da se skoro ni mo-góče ganiti. Kdor je kdaj staro poslopje po-pravljaj, ve, da so stroški za popravo skoro večji, kakor bi stala nova stavba. Redno naj se delajo nova poslopja, ki naj bodo po da-nih močeh zidana za vse krajevne društvene potrebe.

Kje naj se zida? Vsi želijo, da bi bilo tako društveno poslopje blizu župne cerkve, kar je tudi v resnici najbolj pripravno. Če se more zraven cerkve ugoden svet do-biti, naj se kupi. Mogoče je to le redkoke-daj, ker je okoli cerkve povsod porabljen zadnji prostorček. Če je svet v vasi predrag, ali bi bilo novo poslopje prav tesno potis-njeno med druge hiše, naj se zida zunaj vasi, kjer se svet dobi po ceni, ter se lahko

napravi vrtiček okoli hiše in je prostor za slučajne prizidave, ki bi pozneje potrebne postale. Za društveno poslopje je gotovo bolje, če je bolj na samem. Ozirati se je treba pri izbiri na razmere cele župnije.

Z ljudmi je tu prav velika težava. Vsak hoče poslopje tam imeti, kjer je ravno zanj najbolj prav. Treba je dobrega prevdarka in odločne volje, da se pravo doseže.

Poslopje mora stati na suhem; blizo naj bo voda in cesta.

Kako naj se zida? To vprašanje odločujejo le krajevne razmere; kar je za en kraj pripravno, se drugemu ne prilega. Ne-kaj splošnih navodil hočem vendar dati, da jih vsak po potrebah preosnuje in kroji. Glavno načelo nam bodi: le po združevati s koristnim.

Dostojna mera biti združna hiša, ker že v zunajnosti kaže vzvišeni namen.

Pri tem pa ne smemo pozabiti na prak-tične potrebe. Ne ena vrata, niti eno okno se ne sme zidati le zaradi lepšega. Mi imamo premalo denarja, da bi ga mogli zaradi lepšega proč metati. Zadržne hiše naj se zi-dajo priprosto, trdno in dobro. Imeti mo-ramo sicer prepričanje, da bo hiša, ki jo nameravamo staviti, služila celim rodovom v prosep organizacije; zidati se mora vendar tako, da se lahko tudi za kaj drugega po-rabi. Z nadstropjem zidana hiša je pač lepa in posebno ugodna za napravo lepe sobane, kakor jo društva potrebujejo za shode. Kjer imajo prav krepko posojilnico, naj bi tudi poskusili napraviti tako poslopje. Velika te-žava je pri tem seveda, da se tako urejena hiša pozneje ne da preurediti, ko bi bilo treba več prostora, in le slabo porabiti za druge namene. Načelno naj bi povsod zidali le pritične hiše s podstrešnimi sobami; na oesto se lahko napravi frčada.

Prostori naj bo kolikor mo-góče malo; tisti, ki se pa napravijo, dobri in prostorni. — Malokomu je znan hišno - razredni davek. V svarilo onim, ki mislijo imeti za vse mogoče po-trebe svoje sobice, pa priobčujemo:

Hišni davek znaša v Ljubljani 26%, %.

V vs h ostalih krajih dežele Kranjske pa, ako je polovica hiš in polovica stanovanj oddanih, 20%.

Hišni davek se v Ljubljani izračuna, da se od kosmatega najemninskega dohodka odbije 15% vzdrževalnih stroškov. Od ostale svote določi 26%, % odstotni hišni davek.

V ostalih zgoraj navedenih krajih Kranjske se pa odbije 30% vzdrževalnih stroškov in od ostale svote se proračuni 20% hišni davek.

Ako je pa poslopje davka prosto, pre-računi se od najemninske svote po odbitku vzdrževalnih stroškov 5% državni davek.

Od predpisanega hišnega davka prera-čunijo se poleg tega še deželne in občinske doklade.

Če pa ni hiša v najemu, in prebiva v njej posestnik sam, se davek preračuna:

od 1	sobe	3	krona	—	vin.
« 2	«	3	«	40	»
« 3	«	4	«	20	«
« 4	«	9	«	80	«
« 5	«	11	«	—	«
« 6	«	20	«	—	«
« 7	«	30	«	—	«
« 8—9	«	40	«	—	«
« 10—14	«	60	«	—	«
« 15—18	«	100	«	—	«

V začetku naj se napravi le najpotreb-neje; ko je enkrat poslopje kolavdirano in davek določen, se lahko vrše preuredbe in napravi več prostorov. Za stanovanje sma-trajo davčne oblasti vsako sobo, čeprav ni peči notri, razen kuhinje, shrambe in kleti. — V nekaterih krajih so si napravili veliko malih prostorov, ki niso za nobeno porabo.

Prvih 12 let je hiša res oproščena od hišno-razrednega davka, plačevati mora ven-dar občinske doklade, ki so večidel prav visoke.

Preidimo k načrtu. Spodaj naj bi bila klet precej visoka. Če je kmetijsko društvo zraven, jo mora že tako imeti. Če tega ni, potem gotovo preskrbuje, ali bo preskrbo-vala posojilnica udom kmetijske potrebešine in oddajala njihove izdelke. Tudi za poznejo porabo je klet neobhodno potrebna. Kjer je

mogoče, naj bi se zunaj napravila vrata v klet. V krajih, kjer je zelo razvita živino-reja, naj bi se en del kleti odločil za dru-štveno klavnico.

Klet mora biti zračna, tla iz cementa napravljena. V kleti in kuhinji se mora na-praviti obok. Naši navadni mojstri pa redko-kedaj vedo natančno, kolikošne traverze so potrebne zato. Mnogokrat se odločijo za stare železniške šine, ki so brez vsake vrednosti; drugič nabavijo tako lahke traverze, da se še pred dozidom ves obok podere in mora ubogi mojster romati k sodišču ter tam se-deti ali plačati. Videl sem pa tudi že tra-verze v obokih, ki bi nosile celo hišo. Naj se pri tem noben ne zanaša na praktični razum; tu se mora prašati strokovnjaka, ki po teži, ki jo bo traverza nosila, natančno določi njeno velikost.

V pritličju se napravi srednje velika veža. Na eni strani veže naj se naredi pro-stor za precej veliko sobo, ki bi lahko slu-žila za prodajalno. Če je kmetijsko društvo v župniji, je to tako najvažneje. Če ne, bo morala posojilnica v nekaterih predmetih prevzeti to nalogo; če niti tega ne bo treba, je pa prostor potreben za kakega trgovca, ki bi se znal v hiši naseliti. Ko bodo ljudje zahajali v društvo, jim bo prav vstreženo, če bodo mogli kar na mestu dobiti potrebno. Ta soba je malokedaj prevelika. Zraven naj bo prostor, ki naj bi služil za skladišče. Na drugi strani naj bo mala kuhinja s shrambo, in soba, ki naj služi za stanovanje, pisarno, skladišče ali kaj drugega.

Zgoraj se napravita na obeh straneh podstrešni sobi. Podstrešna soba, ki je na-menjena za shode, naj bo kolikor mogoče velika. Za večino krajev bo zadostovalo, če ima notranje ploščevine 80—100², da gre notri 200—300 ljudi.

V frčadi se napravi pisarna, na drugem delu hiše podstrešna soba za stanovanje. Za časa zidanja mora biti pri delavcih prav strogo nadzorstvo, da res vsi pridno delajo. Najceneje se bo skoro shajalo, če se zidar-ska dela oddajo na minuendo-dražbi in se določi cena za m³ zidu. Les, ki se bo rabil

LISTEK.

Slovaška omladina.

Novela. — Spisal Svetozar Hurban Vajansky.

Poslovenil V. P.

(Dalje.)

Linica je vstala iz naslonjača in se po-stavila po koncu. Vsa kri ji je šinila v glavo. Sramežljivost, deviški ponos in jeza so jo razburile iz njenega bridkega žalovanja. La-dislav ni videl še nikoli svoje sestre v tako veličastni, samosvestni postavi. Linica mu je pred očmi takorekoč zrastle. Z roko je energično, poveljniško pokazala na duri. Karminove ustnice so se ji tresle kakor tre-petljivo listje.

Ladislav je gledal sestro ves zamaknjen. Dobro je vedel, kako ga vroče ljubi, s kakšnimi žrtvami je pripravljena zanj. Ko-likokrat mu je prihitela na pomoč v raznih dijaških nadlogah, kolikokrat je izpraznila svojo blagajnico v njegovo korist! Pa zdaj se sveti ž njenih očij jeza razžaljene, ne-dolžne duše! Tako se ne more obnašati dekle, ki si je svesta greha!

Podobne misli so izpreletele kakor iskra v Lackovo glavo. Brezvoljno, kakor bi ga podila neka nepoznana tajna moč, je zapustil čisto, deviško sobo.

„Ali sem jaz grešnik in ona moj pri-digar?“ je zamrmral, ko je bil že na dvo-rišču. „Kaj se je zgodilo z mojo dobro sestro?“

Dva velika novofundlandska psa sta mu skočila nasproti. Majhna kočija je pridrdrala. Stotnik je prihitel k vratom ter pozdravljaj znanega advokata Lutega.

„Pozen gost“, je dejal advokat.

„Pa vendar vselej z veseljem pozdrav-ljen. Izvolite naprej!“ Čez malo časa sta že kramljala v stotnikovi sobi, ki je bila lepo okrašena z rogovi in sabljicami s podobo cesarjevo, s strelnim orodjem vse vrste od majhnega samokresa do velike Kremenove puške iz napoleonskih bojev.

VI.

Naporno, prej zasmehovano delovanje mladih slovaških dijakov v Zavodju je za-čelo vznemirjati vse nasprotnike, kajti po Zavodju je šla govorica, da je panslavistično gnezdo. Zavodje je imelo jako ugodno cen-tralno lego: in tako se je širila kuga dalje. Najbolj je strašila mažarone ona nenavadna hitrost, s katero se je širila narodna za-vest...

Luty je prišel tožit staremu stotniku. Začel je hudo obirati sina Ladislava. Govoril

je mnogo o sinovi skaženi bodočnosti, o ne-varnosti itd.

„Govorimo raje o čem drugem“, od-vrnil je stari dosluženec, in na čelu so se napele vse žile; »veste, gospod advokat, meni je vse eno. Če smejo stari možje, če sme župan noreti z madjarščino, zakaj bi ne smeli i naši fantje noreti s svojo slova-ščino! Neumnosti! Jaz bi rad ponemčil vse. Sploh pa trdim, da ima moj sin več časti v sebi, kakor pa župan v Zavodju — konečno pa pravim, da je vse to le komedija — in mi ljudje smo opice!“

Luty je spoznal, da mu stotnik ne sede na limanice. Druzega dne se je poslovil s sladkim nasmehom na ustih, pa z grenkostjo v duši.

Lacka ni bilo doma. Zjutraj na vse zgo-daj je vzel puško ter odšel. V gostem gozdu je srečal Lutega.

Kri je šinila mlademu možu v obraz pri pogledu na mažarona. Čudne misli so mu spreletele glavo, kakor strašni bliski. Sam se je zgrozil nad njimi. V roki in v celi desni rami so se mu napele vse žile in mi-šice. Čutil je, kako se mu vnema kri v sreu, kako vre in šumi po njem! Voz se je bližal počasi.

Lacko je snel puško, treščil ž njo ob tla, pokrita s suhim jeličevjem. Njegove oči

so se vprle v obraz Lutega. Luty se je na-smehnil ter pozdravil. Lacku so drgetali zobje, tresel se je mrzlično! Veter je zašu-mel v borih. Lacko je zavil v gcščavo. Iz daljave se je glasilo pokanje biča. Evo, vitka breza mej bori! Lacko je nameril v brezo in ustrelil. Strel je zadonel, trojni odmev je sledil: svinčenka se je globoko vrinila v belo brezovo skorjo. Lacko je zakrohotal jezno. . . .

V Zavodju je razsajala nevihta. Ovadba, edino orožje podlih sovražnikov, je razpro-strla svoje temne peroti nad tihim trgom. Šolsko leto je napočilo, mladina se je razšla v šole. Luty in njegovi pristaši so znali za-dušiti svežo, mlado slovaško gibanje. Vza-jemna hranilnica, čitalnica, nedeljska šola — izkratka, vse so zadušili. Prišel je vladni ko-misar iz Pešte, ki je nasilno zatrl »protido-movinskega duha“. Madžarski državni komi-sar — mislim, da je dovolj rečeno! Kje je Gogoljevo pero, da bi v primerni satiri na-slikalo postavo takega npravnega ubožca, ki je oborožen z brutalno uničujočo močjo! Takega pisatelja zdaj še nimamo! V tebi, mladina naša, le v tebi pričakujemo novega Gogolja; v tebi, mladina moja ljubljena, ki si hirala pod krempeljki podlih najemnikov.

(Dalje prih.)

